

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

Съдържание:

1. Гоце Дѣлчевъ — Л. Т.
2. Пророчеството на Вазова — Кулата — Ив. Вазовъ.
3. Петъръ Ацевъ почина — Л. Т.
4. Костурска епопея — Грамосъ.
5. Иосифъ Ковачевъ — Ил. Ив.
6. Д-ръ Георги Николовъ — Л. Т.
7. Терзи Никола — Инж. Б. Ерининъ.
8. Николай Павловичъ Милуковъ — К. Хр.
9. Винаца — Хр. Настевъ.
10. Кратковременната свобода на гр. Гор. Джумая — Владимиръ А. Карамановъ.
11. Гр. Тетово — Свещ. Юр. Ангеловъ.
12. Изъ четнишкото движение — единъ неиздаденъ документъ презъ 1895 год.
13. Положението.

Sommaire:

1. Gotzé Deltcheff — par L. T.
2. La prophétie de I. Vassoff — „La Toure“ poésie.
3. Pétre Atzeff — par L. T.
4. L'épopée de Costour — poésie.
5. Jossif Kovatcheff — par Il. Iv.
6. D-r Georges Nicoloff — par L. T.
7. Le tailleur Nicolas — par l'ing. B. Erinin.
8. Nicolas Pavlovitch Milucoff — par C. Chr.
9. Vinitza — par Chr. Nasteff.
10. La courte durée de la liberté de la ville de Gorna Djoumaïa — par Vl. A. Karamanoff.
11. La ville de Tétovo — par le prêtre Jordan Anghéloff.
12. L'action des insurgés Macédoniens — un document inédit de l'année 1895.
13. La situation.

ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
СОФИЯ

Новъ стилъ	Ст. стилъ	Исторически календаръ за м. мартъ	Годината на събитието
1	19	Сформиране на българско опълчение подъ началството на генералъ Столѣтовъ.	1877
2	20	Сражение на четата на войв. Чукалевъ при с. Песодеръ (Леринско).	1903
3	21	Турция сключи второ примирие съ България.	1913
4	22	Мюдюринътъ отъ с. Богомила (Велешко) отне бълг. черква и я предаде на сърбоманитѣ. Българитѣ бѣха арестувани.	1895
5	23	Тиквешката афера: арестувани 32, изтезавани 111 души.	1901
6	24	Войвода Методий Патчевъ и 7 другари загинаха въ сражение съ тур. потера въ Кадино село (Прилѣпско).	1902
7	25	Гръцка чета запали с. Загоричани (Костурско) и изкла 60 души.	1905
8	26	В. Порта прие проекта за реформи на жандармерията.	1904
9	27	По Дойранския фронтъ бѣше нападната българската войска отъ съгл. аероплани.	1918
10	28	Въ с. Цапарево (Петричко) падна въ сражение войв. Тодоръ Саевъ.	1903
11	29	Загина въ неравна борба войв. Андр. Казеповъ отъ Ресенъ.	1905
12	30	Руския Царь-Освободителъ обяви война на Турция.	1877
13	31	Въ Цариградъ старотурцитѣ възстанаха противъ Хуриета.	1909
14	1	Сражение на съединен. чети на Чернопѣвѣ, Дечевъ, Т. Ангеловъ и К. Мазнейковъ при с. Лѣски (Кочанско).	1903
15	2	Въ с. Влахи (Мелнишко) биде убитъ полк. А. Янковъ.	1906
16	3	Въ В. Търново се гласува и прие отъ Първото Велико Нар. Събрание Конституцията на новороденото княжество България.	1879
17	4	Българ. войски атакуваха съгл. войски при завоя на Черна и заеха позициитѣ имъ.	1917
18	5	Части отъ 36 пех. полкъ заеха следъ бой позициитѣ на французитѣ при река Шкумба (Албания).	1918
19	6	Руския Св. Синодъ отхвърли предложението на гръцкия патриархъ за свикване вселен. съборъ по българ. църковенъ въпросъ.	1872
20	7	Излѣзе първи брой отъ в. „Български орелъ“ въ Лайпцигъ.	1846
21	8	Девета Плѣвенска дивизия храбро отблъсна англичанитѣ отъ Дойранскитѣ позиции въпрѣки силния (100,000 снаряди) арт. огънь.	1917
22	9	В. Порта изпрати на заточение Иларионъ Макариополски и Авксенти I (Велешки).	1861
23	10	Въ ц. „Св. Стефанъ“ въ Цариградъ се прочете актъ за незаконното низвержение на българ. владци.	1872
24	11	Ржкоположенъ за велешки митрополитъ Авксентий II.	1894
25	12	В. Порта заповѣда да се образува смѣсена комисиия отъ 5 души гърци и 5 българци по българския църковенъ въпросъ.	1862
26	13	Сбиване на селянитѣ отъ с. Росенъ (Леринско) съ гърци — бѣжанци и арестъ на българитѣ и отнимане кжшитѣ имъ.	1927
27	14	При с. Райчани, (Кратовско) загина съ 18 четници войв. Ник. Каревъ.	1905
27	14	Потопяване на френ. параходъ „Гвадалквивиръ“ въ Солунския заливъ.	1903
28	15	Сражение на четитѣ на Бор. Сарафовъ, В. Чакаларовъ, П. Кляшевъ в. с. Смърдешъ (Костурско).	1903
30	17	Бомбадирана бѣше Отоманската банка въ Солунъ.	1903
31	18	Сражение на Ив. Карасулията при с. Мутулово (Кукушко).	1902

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Piro“ 5. — Sofia, Bulgarie.

Гоце Дѣлчевъ

(По случай 36 год. отъ смъртта му).

Изминаха се вече 36 год. отъ смъртта на Гоцето, но дѣлото за свободата на родината му, Македония, сияе като вѣчно свѣтяща звѣзда, свѣти като неугаснатъ фаръ и буди сваятъ и вѣра въ по свѣтли дни. Роденъ въ печалния Кукушъ, израстналъ и добилъ сръдното си образование въ Солунъ, край тихитъ води на Бѣлото море, завършилъ наукитъ си въ Военното училище — той, още на младини, се отдава всецѣло да служи на народа си тѣломъ и духомъ. 10 години броди като легаленъ и нелегаленъ изъ македонскитъ села и градове и будѣше народа къмъ бунтъ и борба за свобода и човѣшки правдини. Не останаха колиби, не остана село или градъ не посетени отъ Гоцета. Ту като учителъ, ту като войвода, той бродѣше изъ селища и балкани, вмѣкваше се неочаквано въ затвори и турски учредения, не забелязанъ отъ шпионско око.

Срещнахъ се първи пжтъ съ него като учителъ въ Банско, чухъ вдъхновенитъ му слова, видѣхъ го и въ Пирина подъ вѣковнитъ буки и оттогава ми стана милъ, скжпъ и незабравимъ.

Минаха се нѣколко години въ непрекъснатъ ходъ на западъ и изтокъ, на югъ и на северъ и съ пушка въ ржка той ковѣше сждбинитъ на измччения отъ турската сатрапия робъ.

На 21. априлий 1903 г. връщайки се отъ Солунъ Гоце пристигна въ с. Баница (Сѣрско), дѣто спрѣ съ четата си да се срещне съ ржководители и войводи. Шпионско око го вижда и мълкомъ предава на властитъ въ Сѣръ, че Гоце е въ Ба-

ница. Пълчища аскеръ и башибозукъ се струпва и загражда селото.

Куриерътъ на организацията съобщава на Гоце Дѣлчевъ, че е заграденъ. Събиратъ се на съветъ четници и войводи и решаватъ да си пробиятъ пжтъ. Първи Гоце трѣгва и следъ него Гушановъ. При първа среща въ неравенъ бой, той пада убитъ съ Гушановъ и още нѣколко момчета отъ дружината. Останалитъ четници, покрусени отъ смъртта, се повръщатъ обратно въ селото, сражаватъ се съ ожесточение до вечерта и въ тъмната нощъ си пробиватъ пжтъ и се спасяватъ.

Вестта, грозната вестъ за скжпата загуба на най-свидното македонско чедо, се носѣше отъ уста на уста, но никой не искаше да повѣрва.

Фактътъ бѣ вѣренъ — Гоце бѣ убитъ. Цѣла Македония порони сълзи, но

въ унииe и духомъ не отпадна.

Плеадата последователи и ученици на Гоце продължиха достойно дѣлото изразено въ великата Илинденска епопея, която на вѣки ще блести въ своята мощъ и величие и ще крещи за свободата на Македонския робъ.

Минаха се 36 год. отъ тази разиграна въ с. Баница трагедия. Ще минатъ още много и дѣлото на апостола за свободата на Македония — Ахилъ (Гоце) ще сияе отъ височинитъ на Пиринъ, Шаръ, Пелистеръ и Бабуна и ще буди сила и мощъ въ народа.

Л. Т.

Пророчеството на Вазова

Днесъ, когато мирнитѣ договори, наложени презъ 1919 година въ Парижъ, се рушатъ единъ следъ другъ, и когато ясно се вижда, че критичното положение, въ което е изпаднала Европа се дължи преди всичко на тѣхъ, твърде интересно е да се прочете стихотворението „Кулата“ на народния поетъ, написано още тогава — презъ време на подписването на договоритѣ. Въ сжщностъ, едва ли, за днешното хаотично международно положение би могло да се даде по-вѣрна и по-ясна критика отъ тази, която Ив. Вазовъ е представилъ въ „Кулата“ — преди почти цѣли двадесетъ години.

Кулата

Този миръ на мѣстъ — е миръ на пѣсѣкъ сложенъ,
Високъ градежъ върху бластиста почва:
Едвамъ сглобенъ — да се тресе започва,
Тозъ миръ е новъ ратъ, малко поотложенъ;

Тозъ миръ на победителъ миръ не дава,
Тозъ миръ дойде следъ Пирова победа,
Половина свѣтъ въ страхъ лавритъ си гледа,
Половина свѣтъ гори да отмъщава!

О! победители, единъ слѣпеца
Не вижда крѣхкостта на ваш'та кула,
Защото лишението е ней твореца,
И злобата — черъ духъ на Велзевула.

Въ градежа ѝ отсега има гнилость,
Стенитѣ ѝ вече се попукватъ жалко:
Цимента имъ липсва — справедливостъ малко,
Гранитъ въ основитѣ имъ — малко милость.

И ние смазанитѣ до земята,
Съ духа сме прави, ако и безгласни:
Вий мечъ взехте ни, но не крилата
На вѣрата въвъ бжднини по-ясни.

Остана силата непобедима
На младостта, коя да мре не иска
И Правдата — далечна или близка —
Тукъ своя праздникъ, тържество да има.

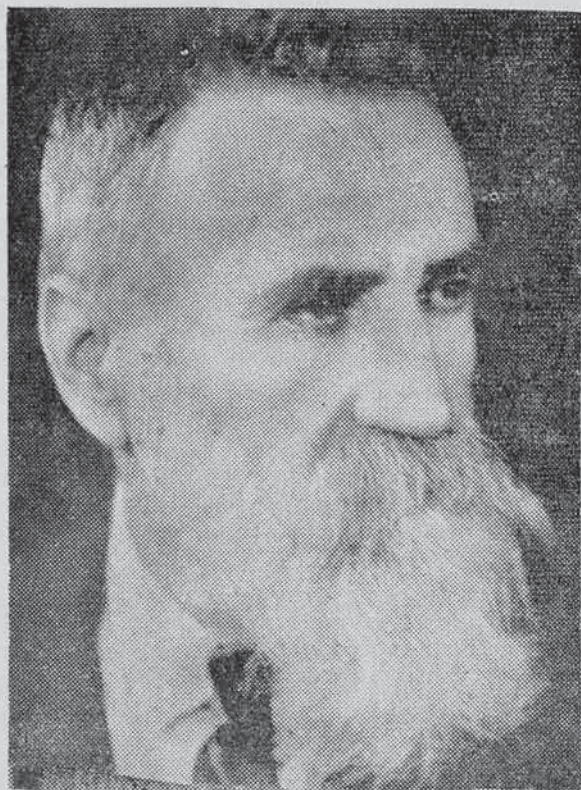
О, рано — късно тоя день ще блесне,
Азъ виждамъ го въ тъмата, той на пжтъ е,
И тозъ, що въ гробъ турихте, ще възкрѣсне,
Че Божий сждъ е другъ, не вашиятъ сждъ е!

28 октомврий 1919 г.

Ив. Вазовъ

† Петъръ Ацевъ почина.

Още единъ многозаслужилъ синъ на Македония си отиде. П. Ацевъ не е вече между живитѣ.

На 20. априлий т. г. се помина въ гр. Пловдивъ почти пожизнения председателъ на бюрата на конгреситѣ на Илинденската организация. Въ сж-

щия день радиото разнесе скръбната вестъ за смъртта на голѣмия българинъ и борецъ за свободата на Македония по всички краища на българскиятъ земи. Много български сърдца се свиха отъ жалъ за него, много негови другари, приятели и познати порониха сълзи за своя свиденъ водачъ.

Роденъ на 7. юний 1877 г. въ с. Орѣховецъ (Прилепско), завършилъ основното образование въ гр. Прилепъ, а срѣдното въ София, Петре е синъ на Ацета х. Константиновъ, падналъ отъ турски куршумъ. Братята на Петъръ, Мирчо и Георги Ацевъ, сжщо паднали за свободата на родината, бѣха убити отъ враговетѣ на Македония като носители на нейнитѣ идеали.

Постжпилъ въ редоветѣ на В. М. О. Р. О. въ 1897. год., посветенъ отъ Георче Петровъ, той бѣ изпратенъ за учителъ въ Прилепъ.

Още въ началото Петъръ Ацевъ се отдава всецѣло на революционната борба и като учителъ организира селата Орѣховецъ и Плетваръ. Отъ 1898 до 1902 год. съ помощта на Д. Груевъ той организира гр. Крушово, и става секретаръ на окол. комитетъ.

Презъ мартъ 1902 г. Петре е подгоненъ отъ турскитѣ власти и става нелегаленъ съ крушовската чета. Сжщата година презъ май е избранъ за окол. прилепски войвода и умѣло ръководи околията до 1907 год.

Презъ 1903 год. той участвува въ конгреса въ с. Смилево, дѣто бива избранъ за допълнителенъ членъ въ щаба на възстанието.

Презъ време на възстанието Петре взе участие въ редъ сражения заедно съ други чети срещу турцитѣ. Презъ 1905 г. въ борба съ неприятелитѣ на освобод. дѣло П. Ацевъ бива раненъ въ дветѣ ржце. Въ 1906 г. е членъ въ Битолския окр. рев. комитетъ, дѣто развива похвална дейность, а презъ 1908

год., хуриета, бѣ тържествено посрѣщнатъ въ гр. Прилепъ отъ турскитѣ власти и българския народъ.

Следъ 2 год., 1910 г., П. Ацевъ става п. училищенъ инспекторъ, и работи съ несломима енергия за културния напредѣкъ на Прилепъ.

Презъ сжщата г., въ време на обезоръжителната акция на Тургутъ паша, Ацевъ е заловенъ и хвърленъ въ Битолския, Солунския, Смирненския и Родоския затвори, дѣто прекаралъ 15 месеца при извънредно тежки условия и едва въ 1911 г., следъ страшни лишения и страдания, е помилванъ, но много отпадналъ физически, той заминава за България. Петъръ Ацевъ взе живо участие и като доброволецъ въ освободителнитѣ войни.

Бай Петъръ като войвода е участвувалъ въ редъ сражения срещу турскитѣ войски и башибозукъ, срещу гръцкитѣ и сѣрбски чети. По важни отъ сраженията, въ които се е билъ за свободата, сж: на върха „Студенецъ“, Прилепско; сражение — при „Цървенитѣ стени“ при с. Селце (Прилепско); при с. Райчани — Кратовско, гдето бѣ раненъ — 1905 г.; въ 1907 г. на „Ножа“, заедно съ нѣколко други чети; съ гръцкитѣ чети въ с. Пълчища; при с. Слатиново, Поречко — съ сѣрбски чети, заедно съ Д. Груевъ и Гюрчинъ войвода.

Следъ като дойде въ България, той се установи да живѣе въ Пловдивъ, като се ползуваше съ най-добро име между Макед. емиграция. Числѣше се въ редоветѣ на Илинденската организация и бѣ неинъ деенъ членъ. Като членъ въ ржков. тѣло и председателъ на бюрата на конгреситѣ на Илинд. организация съ своитѣ мждри съвети той бѣ цененъ и полезенъ за успѣхитѣ на организацията. П. Ацевъ бѣ и редовенъ сътрудникъ на сп. Илюстрация

„Илинденъ“. Въ последното си писмо до организацията отъ 27 мартъ т. г. той отправяше топли и насърчителни думи къмъ Р. тѣло и вѣрваше въ свѣтлата звезда за свободата на родината ни. „Съ голѣмо удоволствие приемамъ считайки го за голѣма честь да сътруднича въ единичното ни свѣтило Ил. „Илинденъ“ и ще се старая винаги да оправдая надеждитѣ Ви въ полезността на това ми сътрудничество“ — писа той на отправената му покана за редовно участие въ редактиране на списанието.

Погребението на П. Ацевъ стана на 21 т. м. въ гр. Пловдивъ. Опѣлото се извърши въ черквата Св. Богородица при стечение на много народъ. Отъ страна на Илинденската организация присжтствува-

ха председателътъ на Р. Т. Л. Томовъ и члена Т. Кърчовъ, които въ знакъ на почитъ къмъ своя другаръ поднесоха вѣнецъ отъ живи цвѣтя.

Следъ опѣлото прѣвъ говори протосингелътъ на Св. Пловдивска митрополия Негово Високо Преподобие архим. Дамаскинъ, който съ топли слова обрисова дѣлото на П. Ацевъ. Втори говори Л. Томовъ отъ страна на Р. Т. на Илинд. организация, като описа живота и дейността на П. Ацевъ като революционеръ. Трети — г. Тод. П. Антоновъ отъ Илинд. д-в въ Пловдивъ. Четвърти — представителъ отъ Тракийската организация и пети отъ народа — г. Буневъ.

Следъ опѣлото погребалната процесия потегли отъ черквата по главната улица за гробищата. Много голѣма частъ отъ емиграцията придружи тленнитѣ останки на покойния до вѣчното му жилище.

Следъ прочитане на молитвитѣ отъ свещеницитѣ държа речъ Кр. Сарджовъ отъ името на Македонското братство и млад. организация. Вѣнци

Петъръ Ацевъ на смъртно легло

бѣха поднесени и отъ македонскитѣ културни организации въ Пловдивъ.

Всички присжтствующи съ сълзи на очи се раздѣлиха съ своя любимъ водачъ и борецъ за свободата на Македония. Петъръ Ацевъ отиде при своитѣ многобройни другари. Той умрѣ пѣйки „Мила родино“ и съ вѣра за по свѣтли дни.

Неговиятъ духъ, обаче, нѣма да умре, неговото дѣло ще подтиква младежта къмъ възвишено и преданно служене на родъ и родина.

Вѣчна паметъ и слава на заслужилия самоотверженъ борецъ за свободата на скжпата ни родина.

Л. Т.

Костурска епопея

Буря поутихна, Бигла си отдъхна,
Корещански чети дръпват се далечъ;
Всичко спи, замира, вихърът заглъхна,
Нѣма кръвъ, гърмежи, нѣма вече сѣчь.

Роли се размѣнятъ, обратъ въвъ живота —
Робътъ петвѣковень става господаръ;
Турчинътъ е въ трепетъ — снетъ е вече хомота —
Чака бърза помощъ, скжпоценень даръ.

Горди Вичъ разтваря пазви и прибира
Чада на народа въ по-голѣмъ размѣръ;
Съ погледъ начумерень ясно той прозира,
Какъ да сгромоляса азиатецъ-звѣръ.

Седемъ дни почивка въ гѣнкитѣ на Вича,
Всичко е готово, трѣгва пакъ да мре;
Сатанинско гнѣздо пжтемъ то наднича,
Бърза да удари, лаври да сбере.

Костурци обграждатъ мѣлкомъ, тихомъ стана,
Неусѣтно спиратъ, чакатъ заповѣдь;
Леринци къмъ северъ служатъ за охрана —
Смъртенъ часъ, фаталенъ за врага проклетъ.

Въ мигъ тржба засвири, почна настжпленье,
Турци сж въ тревога, въ изненада, вой,
Въ паника нечута, въ адски ревъ, смущенье,
Бѣгатъ, стрелятъ, пшкаты въвъ разсипанъ строй.

Чети се нахвърлятъ яростно въ борбата,
Влизатъ тѣ въ градеца съ пѣсни, залпове;
Гарнизонътъ гледа плахо къмъ сждбата —
Предъ конакъ, казарма падатъ трупове.

Три часа сражение — почва да се мръква,
Радостъ за демона да не падне въ пленъ;
Огъньтъ престава, турчинъ се измѣква
Отъ обржчъ комитски гузенъ, засраменъ.

Скоро вестъ се прѣсна радостна, хрисѣма —
Невеска превзета!¹⁾... Другъ изпълненъ блѣнъ!..
О, триумфъ, величье, край на цель гонима
Цѣли вѣкове!... О, народъ блаженъ!...

Тържество голѣмо — радостъ, пѣснопѣнье,
Пиръ, хоръ, честитки при камбаненъ звѣнъ.

Седемъ аскерлии въ огъня пленени,
Десетина души, скрити въвъ хамбаръ!...

Всичко двајсетина турци тамъ убити
И безброй ранени въ адски ураганъ;
А момци-герои, весели, честити,
Салъ една душичка, скжпа своя данъ.

Падна доста плячка: складове съсъ жито,
Хиляди патрони, пушки маузеръ,
Соль, брашно и захаръ — вече око е сито,
Медъ, сухаръ и дрехи — въ най-голѣмъ размѣръ.

Костурци се връщатъ — Върбица заематъ,
Леринци оставатъ въ домъ освободенъ;
Готвятъ се, почиватъ, грижи пакъ поематъ
Смѣло да посрѣщнатъ утрешния день.

Вичъ — щастливецъ гордо всичко изпоглежда:
Хубавица Бигла — радва се, лудѣй;
Мурикъ начумерень — планове нарежда,
Грамосъ въ заникъ-слѣнце зяпа и нѣмѣй.

Бърза Вичътъ Горди радостъ да сподѣли
Съ братя и сестрица въ тозъ чутовень день:
Чувства съкровени, що сѣрдце сж сгрѣли,
Щастие и лаври, гений озарень.

— Сестро, Бигла мила, помежду ни нѣма
Врагове, скубачи — въ тозъ просторъ е рай!
Пѣполе, Корѣща — областъ преголѣма,
Цѣла тя е наша, свобода сияй.

Мурикъ, малкий брате, шо си начумерень?
Я, ела при мене слава да дѣлимъ!
Я, сѣрдце разкрий ми! О... бжди ми вѣренъ!
Клисура ти стига, братецъ мой любимъ!...

А ти, Грамосъ-прелестъ, шо така скучаешъ?
Що си толкозъ мраченъ, тжженъ, ядовитъ?
Що си тѣй загриженъ? Нима ти не знаешъ,
Че тиранъ вѣковень духомъ е убить?!...

Що се не стърпявашъ? Тепърва борбата
Пламъкъ ще обхване въ родния ни край!..
Тепърва ти, братко, ще смекчишъ теглата,
Ще спасишъ страната!... О... това ти знай!...

Има и за тебе лаври и награди,
Твойто щастье, Грамосъ, още е далекъ.
Ти ще грѣйнешъ с'яйно въ бждещитѣ свади,
Въ дни на адъ, разруха... О... бжди на щрекъ!...

¹⁾ 12. VIII. 1903 г.

Иосифъ Ковачевъ

Иосифъ Ковачевъ е роденъ въ гр. Щипъ презъ 189 год. Най-напредъ се училъ въ родното си мѣсто, после следвалъ въ семинарията въ Бѣлградъ и въ 1869 година свършилъ Киевската (Русия) духовна академия.

По препоръка отъ Българското настоятелство въ Одеса той заминалъ за Габрово, за да поеме учителска длъжностъ при тамошната гимназия, за да ръководи учителитѣ отъ основнитѣ училища, като ги запознае съ методиката на звучното преподаване, което той пръвъ е въвелъ въ България. Съ това си нововъведение Ковачевъ създава епоха

въ нашето учебно дѣло и е пионеръ на съвременното обучение по майчинъ езикъ.

Но въ Габрово той е стоялъ само три месеца. Наклеветенъ билъ предъ турскитѣ власти, че учи децата на „талими“ и проповѣдва бунтъ противъ турската държава.

По нареждане отъ Митхадъ паша, управител на Туна вилаети (Дунавска областъ), Ковачевъ билъ интерниранъ въ род-

ства и горещъ последователъ на Ковачевата *звучна метода*.

Освенъ въ Щипъ Ковачевъ е билъ учителъ въ градеца Гяляни. Опиталъ се да се настани въ Велесъ и да пренесе своето педагогическо училище тамъ, но не успѣлъ.

Това е станало презъ 1872/73 уч. година.

По онова време въ Прилепъ общината кроила да издигне своето класно училище и потърсила способенъ директоръ съ висше образование. По препоръка на дѣдо Методи Кусевъ, общината поканила Ковачева за главенъ учителъ и презъ м. августъ 1874 г. той заелъ длъжността си.

Въ разстояние на две години Прилепскитѣ училища, особено „Голѣмото“ или „Главното“ (класното), се прославили въ цѣла Западна Македония.

Какво е направилъ Иос. Ковачевъ за културното издигане на Прилепъ, другаде говоримъ.

Обаче енергичниятъ и просвѣтенъ народенъ деецъ не е могълъ да се задържи по-дълго време въ Прилепъ, защото настъпиха сѣдбоносни времена: сръбско-турската война, Сръдногорското въстание и последвалата руско-турска война. Щомъ се обяви последната, Ковачевъ като руски възпитаникъ биде интерниранъ и откаранъ въ Солунъ. Оттамъ е заминалъ за свободна България.

Въ България е билъ народенъ представителъ, секретаръ въ Министерството на финанситѣ кметъ на гр. София.

При откриване на Висшето училище (университета) презъ 1888/89 уч. год. на Ковачева биде повѣрена катедрата по философия и педагогия, отъ която прѣскаше наука изъ българското отечество.

Презъ 1898 г. на 1 ноемврий той се помина.

На университета завеща крупната сума 20,000 лева златни, на солунската м. гимназия и на духовната семинария въ Цариградъ — грамадната своя библиотека.

Ковачевъ работи неуморимо за разпространение на педагог. образование между българския народъ на практическа почва и даде на нашето учителство своя трудъ „Школска Педагогика“, (1873 г.) и др.

Нека бжде благословена паметта му на вѣчни времена!...

Ил. Ив.

Д-ръ Георги Николовъ.

На 1 Мартъ т. г. въ Цариградъ се помина скоропостижно Д-ръ Георги Николовъ. Вестта се разнесе като мълния. Още едно скъпо чедо на Македония си отива. Многозаслужилиятъ родолюбецъ Д-ръ Георги Николовъ не е вече между живитѣ. Всички сме смъртни, но малко сж тѣзи щасливци, които оставятъ подиръ себе си дълбока бразда отъ своитѣ дѣла за общо благо и будене народна съвестъ.

Д-ръ Г. Николовъ бѣ роденъ въ гр. Охридъ, на брѣга на дивното Охридско езеро презъ 1868 год. Закърменъ съ споменитѣ за великия просвѣтителъ — св. Климентъ и другаря му св. Наумъ, той

още отъ ранна възраст чувствува нужда да бжде полезенъ на рода си.

Покойниятъ е свършилъ основното си образование и III класъ въ Охридъ, дето и учителствувалъ малко време.

Следъ 2 год. заминава за Солунъ, дето завърши гимназията. Съ Екзархия схващайки че

има голѣма нужда отъ българи лѣкари, го изпраща да следва медицина въ Цариградъ, и завършва медицинския факултетъ. Следъ това св. Екзархия го изпраща за лѣкаръ въ Охридъ. Тукъ Д-ръ Г. Николовъ влиза въ редотетъ на В. М. О. Р. О. и се отдава предимно да служи на народа си. Всецѣло той се хвърля въ водитѣ на революцията. Той бѣ лѣкаръ още въ Скопие, Битоля и София. Като лѣкаръ въ Битоля развиваше голѣма общо-народна револ. дейностъ. Турските власти, като разбраха дейността му, хвърлиха го въ затвора и сѣдебните власти го осѣдиха на смъртъ, замѣнена съ заточение въ гр. Бруса. Върналъ се оттамъ живъ и здравъ, презъ балканската и свѣтовна война той взима живо участие като воененъ

лѣкаръ и всеотдайно помага на раненитѣ и болнитѣ войници.

За неговата усърдна служба бѣ произведенъ въ чинъ сазитаренъ подполковникъ. Последнитѣ години на живота прекара въ цариградската българска болница. Тамъ го свари и смъртта.

Д-ръ Георги Николовъ се числѣше въ редоветѣ на Илинденската организация. Той бѣ винаги на служба и готовъ винаги да услужва и облекчи, съ каквото може, тежкото положение на братята илинденци.

Предъ неговитѣ добри дѣла и свѣтлата му паметъ, нека всички се поклонимъ и отъ сърдце кажемъ вѣчна му паметъ.

Л. Т.

Терзи Никола

Поради разхвърленитѣ кости и черепи, останки отъ избититѣ хайти, които дълго време стояли неприбрани, това мѣсто се нарича „Главитъ“.
(Нар. Предание).

Нощта бѣ тъмна. Черни оловени облаци се бѣха надвѣсили низко надъ земята. Отъ време на време огнени свѣткавици продираха небето и осветяваха черквата Св. Богородица и надгробнитѣ кръстове около нея.

Далечъ нейде, отъ къмъ върховетѣ на Пирина, се чуваха гърмотевици. Тежка задуха, предвестникъ на страшна буря, която скоро щѣше да се разрази надъ Банско, се чувствуваше на всѣкъде...

Въ тази зловеща нощъ, дошла по неведоми пжтища, се бѣха събрали въ извънградската черква

Пиринъ. Мѣстността „Главитъ“ въ долината на р. Дамяница. (Въ дъното върха Гадей).

Св. Богородица стотина храбри мъже отъ Банско. Тѣхенъ началникъ бѣ Терзи Никола. Човѣкъ съ сръдна възраст, високъ и снаженъ, той бѣ единъ отъ първитѣ занаятчи и търговци въ градеца. Голѣмъ черковникъ, отзивчивъ къмъ хорскитѣ неволи, обичанъ отъ всички, неговата дума на две не ставаше.

Другаритѣ му, наметнати съ своитѣ кебета, колѣнничали по пода и съ устременъ погледъ къмъ Спасителя и Неговата Майка, предъ чиито образи мжждукаха спокойно запаленитѣ кандилца, изглеждаха въ този нощенъ часъ като нѣкакви странни видения въ черквата. Старииятъ попъ Филипъ застана предъ Царскитѣ двери съ молитвеникъ и запалена вошеница въ треперящитѣ си ржце че-

тѣше необичайна молитва — той извършваше предварително опѣлото на събралитѣ се тукъ мъже. Следъ свършване на церемонията тихъ шепотъ се разнесе низъ черквата. Войводата се бѣ изправилъ. Съ блага усмивка тихомъ огледа другаритѣ си.

— „Братя, промълви той, втори день вече отъ както хайтитѣ грабятъ и безчинствуватъ въ нашето Банско. Страшни писъци, вопли и стенания чувахте презъ цѣлия день. Помощъ не дойде отъ никжде. Затуй ви пратихъ вестъ, кой както може да се въоръжи, и тукъ да се събереме тази вечеръ. Чухте прочетената ни молитва и спокойно ще пролѣмъ кръвта си зарадъ нашитѣ изтерзани братя и сестри. Съ Бога напредъ, и ако ни е сѣдено да сложимъ кости нѣкъде, то нека тѣзи, които дойдатъ следъ насъ да знаятъ какъ сж мрѣли тѣхнитѣ бащи за вѣра, родъ и честь.

Тежката, обкована съ желѣзо, черковна врата тихо се отвори. На вѣнъ валѣше проливенъ дъждъ. Терзи Никола съ хората си излѣзе отъ черквата. Мигъ следъ това нощната тишина около гробищата биде огласена отъ трикратното ухукане на бухалъ — уговорения сигналъ за прибиране часо-воитѣ и тръгване. Дружината, въоръжена съ австрийски флинтовки и подсилена съ голѣмиятъ родолюбецъ отъ Банско Лазаръ Т. Германовичъ и неговитѣ момчета, бързо пое пжтя за Пирина. Бѣше полунощъ, а съединенитѣ дружини начело съ Терзи Никола трѣбваше въ зори да пристигнатъ на опредѣленото мѣсто, за да заематъ пжтя. Дъждъ непрекъснато валѣше...

*

Въ надвечерието срещу Св. Троица на 1805 год. въ Банско пристигна ненадейно една кърджалийска банда, предвождана отъ познатитѣ разбойници Шабанъ Гега и Сулиманъ-ага. Въ старата черква се отслужваше вечерня. Нѣколко баби и старци бѣха единственитѣ богомолци. Другиятъ народъ се готвѣше да посрещне утрешния голѣмъ празникъ. Този день, за зла орисия не бѣха изпратени съгледачи, които при първа забѣлежима опасностъ се връщаха бързо въ градеца съ предупредителния зовъ: „бѣгайте идатъ“.

Когато вечернята бѣ къмъ своя край и ипсомата рсздадена, на края на градеца се чува пу-

шечни гърмежи. Населението бѣ изненадано и въ смъртна уплаха потърси закрила въ якитѣ чорбаджийски кѣщи. Изградени отъ камѣкъ, желѣзо и хоросанъ, тѣзи кѣщи дадоха достоенъ отпоръ на неканенитѣ гости. Но цѣлото население не можа да се приюти тамъ, по-голѣмата частъ отъ него остана на произвола и милостѣта на невѣрнитѣ. Два дни и три нощи тайфата на Шабанъ Гега, не смушавана отъ никого, граби, изтезава и мърсува изъ Банско. На третия день, следъ като опожариха нѣколко богатски дома, между които бѣ и кѣщата на Димитъръ Сирилеша, рано сутринтъ, около първо клепало, кръджалиитѣ потеглиха по стария винарски пѣтъ презъ Пирина за града Мелникъ. Дъждътъ, който се изливаше презъ нощта като изъ ведро, отдавна бѣ престаналъ. Слънцето изгрѣваше. Небето бѣ тѣй чисто и модро, каквото може да бѣде пиринското небе следъ буря. Въздухътъ бѣ извънредно лекъ и свѣжъ, а пиринскитѣ чукари, позлатени отъ изгрѣващото слънце, тѣй близо изглеждаха, сѣкашъ да пресегне човѣкъ съ рѣка ще ги докосне.

Въ това свежо утро Шабанъ Геговата конна тайфа съ богата плячка, оросена отъ сълзитѣ и кръвта на нещастнитѣ банчани, пое пѣтя за Мелникъ. Грознитѣ имъ пиянски викове, прегракналии смѣхъ на говендиитѣ, пушечнитѣ вистрели, давани отъ време на време, все още долитаха до Банско, когато хайтитѣ навлѣзоха въ засѣнчения отъ борови дървета горски пѣтъ. Пѣтя за Мелникъ лакатушеше все покрай брѣга на рѣката Демяница. Чистиятъ горски въздухъ, напоенъ съ аромата на борова смола и цвѣналь здравецъ, тихото шумолене на рѣката Демяница, изъ чиито пѣнливи води се гуркаха пѣстропѣрки пастърви, нежниятъ птичи хоръ, който се обаждаше отъ време на време изъ околнитѣ елхи, предразполагаха къмъ нѣга и почивка. Затова тѣ не бързаха. И нѣмаше защо да бързатъ. Плячка отъ Банско, въ злато и коприна, достатъчно награбиха, а въ Мелникъ още по-голѣма плячка ги очакваше. Тя е тѣхна, нѣма кой да имъ я отнеме. Ето защо Шабанъ Гега повеля издаде, почивка и пладнуване на сѣщото онова мѣсто да сторятъ, кждето почиваха и по-лани при похода имъ за Мелникъ. По-добро и сгодено мѣсто за разполагане на станъ въ долината на Демяница не можеха и да намѣрятъ. То е тамъ до остритѣ чуки на Газлай и Стражитѣ, отправили взоръ къмъ небесата, и бързо се спускатъ къмъ рѣката Демяница, чиято долина тукъ се разширява и образува малка поляна, осѣяна съ хиляди горски цвѣта и сочна зелена трева. Не далечъ се чува и бученето на водопадитѣ..

И когато слънцето се бѣ изправило високо надъ хоризонта и силно прежуряше, хайтитѣ пристигнаха на опредѣленото за пладнуване мѣсто. Снеха тежки товари, конетѣ пустнаха на паша. И току-що бѣха се разположили отново пиръ да пируватъ, грозенъ грохотъ и екъ отъ срутени скали се разнесе отведнажъ по долината — долу на завета бѣ задрѣстенъ пѣтъ съ камѣни и цѣли дървета смѣкнати отъ отвеснитѣ скали при малката тѣснина, презъ която преди малко минаха. Хора и коне настрѣхнаха, но бѣ късно вече. . . Изъ задъ голѣмата Мура, що стѣрчеше високо надъ другитѣ, се разнесе екота на първата пушка. И като по даденъ знакъ цѣлата гора екна отъ пушечни гърмежи.

Градъ отъ олово се изсипа изъ невиделицата върху хайтитѣ. Долината цѣла се задими. Отъ всѣко дърво, скала и пѣнь се стреляше. Още съ първитѣ гърмежи мнозина отъ хайтитѣ паднаха покосени отъ смъртоноснитѣ куршуми. Настѣпи страшна бъркотия срѣдъ стана на Шабанъ Гега. Конетѣ имъ свободно пуснати на паша, съ цвилене и въ людѣ бѣгъ се прѣснаха низъ околната гора, ала голѣма частъ отъ тѣхъ сподѣли участѣта на своитѣ господари. Охканията на раненитѣ, проклятията на умирающитѣ, цвиленето и тропота на бѣгащитѣ коне, непрекъснатия пукотъ отъ дветѣ страни — всичко това се сливаше въ единъ адски шумъ, отъ който биха настрѣхнали коситѣ и на най-хладнокрѣвния човѣкъ. Едни отъ хората му, по-смѣли и решителни, готови за отбрана, се групираха около своя вождъ. Предвождани отъ Шабанъ Гега тѣ на нѣколко пѣти съ извадени саби се опитваха да си пробиятъ пѣтъ, но всѣкога бѣха отбивани отъ задружнитѣ залпове на невидимия врагъ. Редицитѣ имъ все повече и повече се обезлюдваха. Не се бѣ минало и единъ часъ отъ започване на боя, когато и Шабанъ Гега бѣ мъртавъ поваленъ. Други пѣкъ начело съ Сулиманъ-ага въ бѣгство спасение потърсиха: отправили се надолу по рѣката, тѣ едвамъ

Пиринъ. Стражитѣ 2810—2840 м. и в. Гадей 2764 м.

стигнаха до голѣмия завой на пѣтя — тамъ друженъ залпъ ги посрещна изпратенъ отъ отвѣдната страна на задрѣстеното мѣсто. Отъ тази малка група никой не се върна вече при своитѣ другари... Горѣ още продължаваше боя, обаче пушечнитѣ гърмежи все по-рѣдко и по-рѣдко се чуваха. И когато сѣнкитѣ на вѣковнитѣ Мури почнаха да се удѣлжаватъ, боя бѣ вече окончателно стихналъ. Сражението продължи около два часа. И въ тѣзи два часа цѣлата банда на хайтитѣ до кракъ бѣ унищожена. Наболѣлата българска душа, терзана и измѣчвана до тогава, се излѣ въ страшна мѣстъ надъ враговетѣ, затова никой отъ разбойницитѣ не бѣ пощаденъ: това което съ пушкитѣ бѣ започнато, довърши се съ сабитѣ и балтиитѣ...

И когато слънцето вече на заходъ клонѣше Терзи Николовата дружина, макаръ и твърде изморена отъ безсѣние и напрежение, съ гордо вдигнато чело се връщаше по своитѣ домове.

Доле въ Банско изпратениятъ отъ войводата бързоходецъ отколѣ бѣ пристигналъ. Народътъ

Николай Павлович Милюковъ

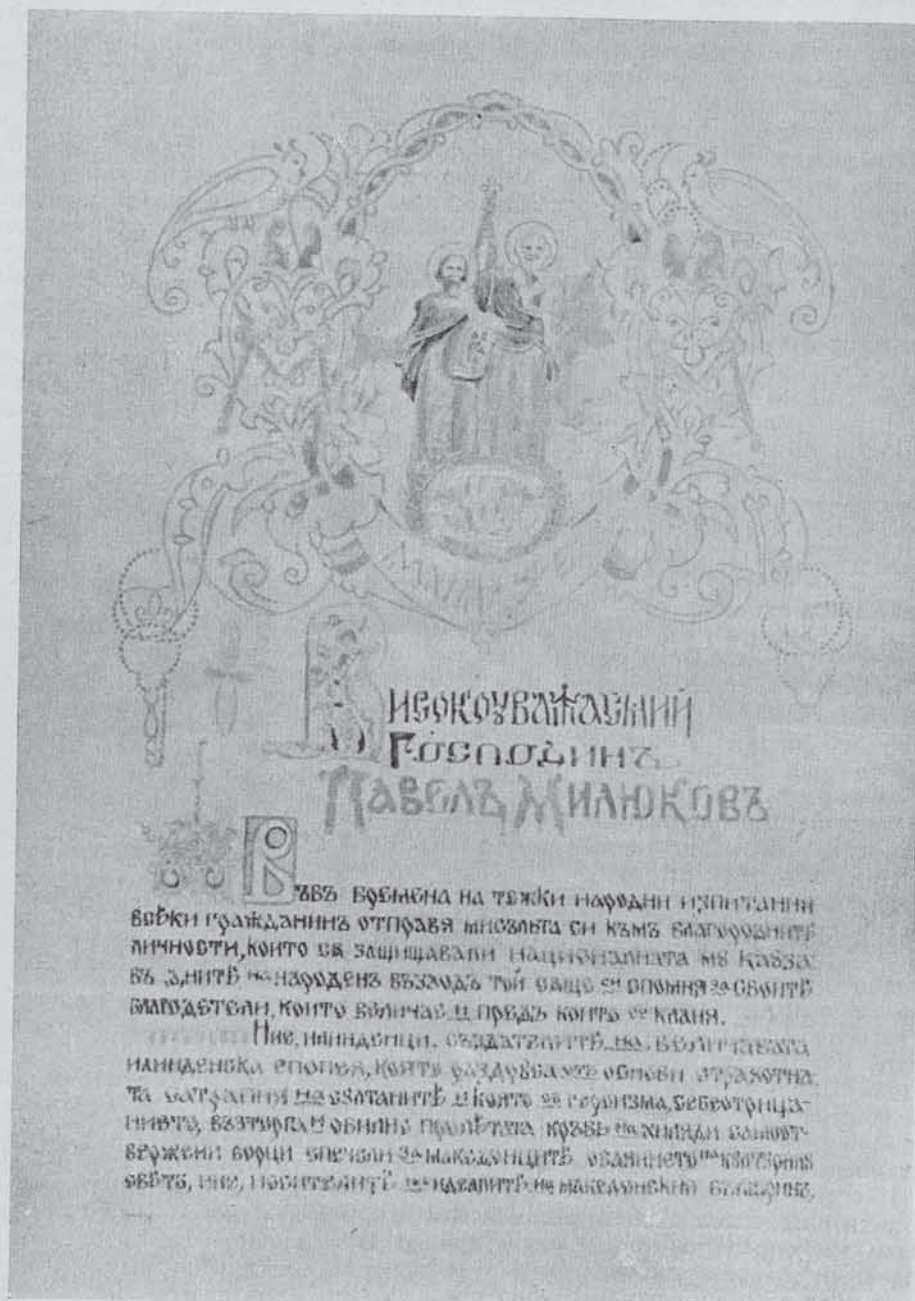
На 22 мартъ н. г. се отпразднува въ Парижъ 80 годишнината отъ рождението на видния и съ всесвѣтска известностъ руски ученъ, държавникъ, професоръ, журналистъ и общественикъ Николай Павловичъ Милюковъ.

Въ най-сждбоноснитѣ времена, които изживѣ великата славянска империя, той игра една отъ най-завиднитѣ роли на държавникъ отъ първостепенна величина. Като председател на „Кадетитѣ“, една отъ най-либералнитѣ конституционни партии, той бѣ повелъ сждбинитѣ на отечеството си къмъ спасителенъ брѣгъ и безъ тъмнитѣ сили, които сториха всичко, за да запазятъ мрака, който презъ столѣтия душеше нашата освободителка, тя би се издигнала до положението на най-мощната държава въ свѣта и сега, когато се решава сждбата на голѣми и малки народи около насъ и далечъ отъ насъ, тя щѣше да играе най-видната роля въ Европейския дипломатически концертъ.

Не по негова вина пропаднаха чрезвычайно голѣмитѣ усилия на тоя голѣмъ държавникъ и на партията, която той оглавяваше, не на него могатъ да се отдадатъ всички

тѣ страдания, които изпита братскиятъ руски народъ.

Като изгнаникъ отъ страната, която го бѣ родила, той бѣ професоръ презъ 1896 до 1900 г.

ИЗЪКОУВАЕМНИИ
ГОСПОДИНЪ
ПАВЕЛЪ МИЛЮКОВЪ

ВЪЗВЪ ВРЕМЕНА НА ТѢЖКИ НАРОДНИ ИЗПИТАНИИ
БОЖИ ПРАВДНИКЪ ОТПРАВЯ ИНОЗЕМЪ СЪ КЪМЪ БЛАГОУДАНИ
ЛИЧНОСТИ, КОИТО СЪ ЗАЩИЩАВАЛИ НАЦИОНАЛНАТА НА КАДЪ
ВЪ ДНИТѣ НА НАРОДЕНЪ ВЪЗМЪДЪ ТЪНЪ ВАЩЕ СЪ ОПОМНЯ ЗА ОБАНИТѣ
ВЪЗДУШНИ, КОИТО ВОЛНАЧА СЪ ПРЪДЪ КОИТО СЪ КЛАНА.

Пис. илюстрация. ОБРАЗЪ НА ТѢЖКИ
НАЦИОНАЛНА ЕПОПЕЯ, КОИТО РАЗДЪВЪЩАЩЕ ОБЩЕ СЪ ОПОМНЯ
ТА НАЦИОНАЛНА НАЦИОНАЛНАТА СЪ КОИТО СЪ РЕГИОНАЛНА СЕБЕОПРАВ
НИИТЪ, ВЪЗДУШНА ОБЩЕ СЪ ПРЪДЪ КОИТО СЪ КЛАНА.

ВЪЗДУШНИ БОЖИ ПРАВДНИКЪ ОТПРАВЯ ИНОЗЕМЪ СЪ КЪМЪ БЛАГОУДАНИ
ЛИЧНОСТИ, КОИТО СЪ ЗАЩИЩАВАЛИ НАЦИОНАЛНАТА НА КАДЪ

въ Софийския университетъ. Съ благоговейна по-

бѣ предизвестенъ за изхода на боя. „Всички здрави и живи се завръщатъ следъ единъ часъ“ — бѣ съобщилъ той.

Банчани ликуваха. Клепалата и камбанитѣ

тържествено биеха. Народътъ съ пѣсни и китки цвѣтя посрещна своитѣ герои, които на сумракъ пристигнаха. Тогава народъ и бойци, всички вкупомъ, се отправиха къмъ черквата Св. Богородица,

чить си спомнят всички български синове, които имаха щастието да бждат негови студенти, за пламенното му слово и за насокитъ, които той имъ даде. Намѣрилъ горещъ приемъ, проучилъ основно живота, бита и възжеленията на народа ни, той обикна България като второ негово отечество и не пропусна

нашата права кауза.

Бъобще заслугитъ, които знаменитиятъ юбиларъ е указалъ на българския народъ, сж чрезмѣрно голѣми и по тоя случай въ недѣля на 19 мартъ преди обѣдъ при особена тържественостъ въ салона на академията на наукитъ въ София бѣ му отредено специално чествуване.

Г. проф. Богданъ Филовъ, министъръ на Народ. Просвѣщение и председателъ на академията на наукитъ, г. Никола Станевъ — отъ страна на Славянското д-во — и г. Христо Силяновъ — отъ страна на дружеството на столичнитъ журналисти — изтъкнаха всичкитъ старания на юбиларя да защити българския народъ въобще и по-специално македонския българинъ, чиято освободителна кауза бѣ прегърналъ горещо и която той при всѣки случай е защищавалъ, па и сега още продължава да защищава въ компетентния изразител на общественото мнение на емигрантска Русия, въ вестникъ „Последния Новини“, чийто директоръ и главенъ редакторъ е той.

По тоя последния поводъ Ржководното тѣло на Илинденската организация поздравя господина Николай Павловича Милукова съ специаленъ изящно изработенъ адресъ

нито единъ моментъ да не се яви като защитникъ на

който помѣстваме тукъ.¹⁾

К. Хр.

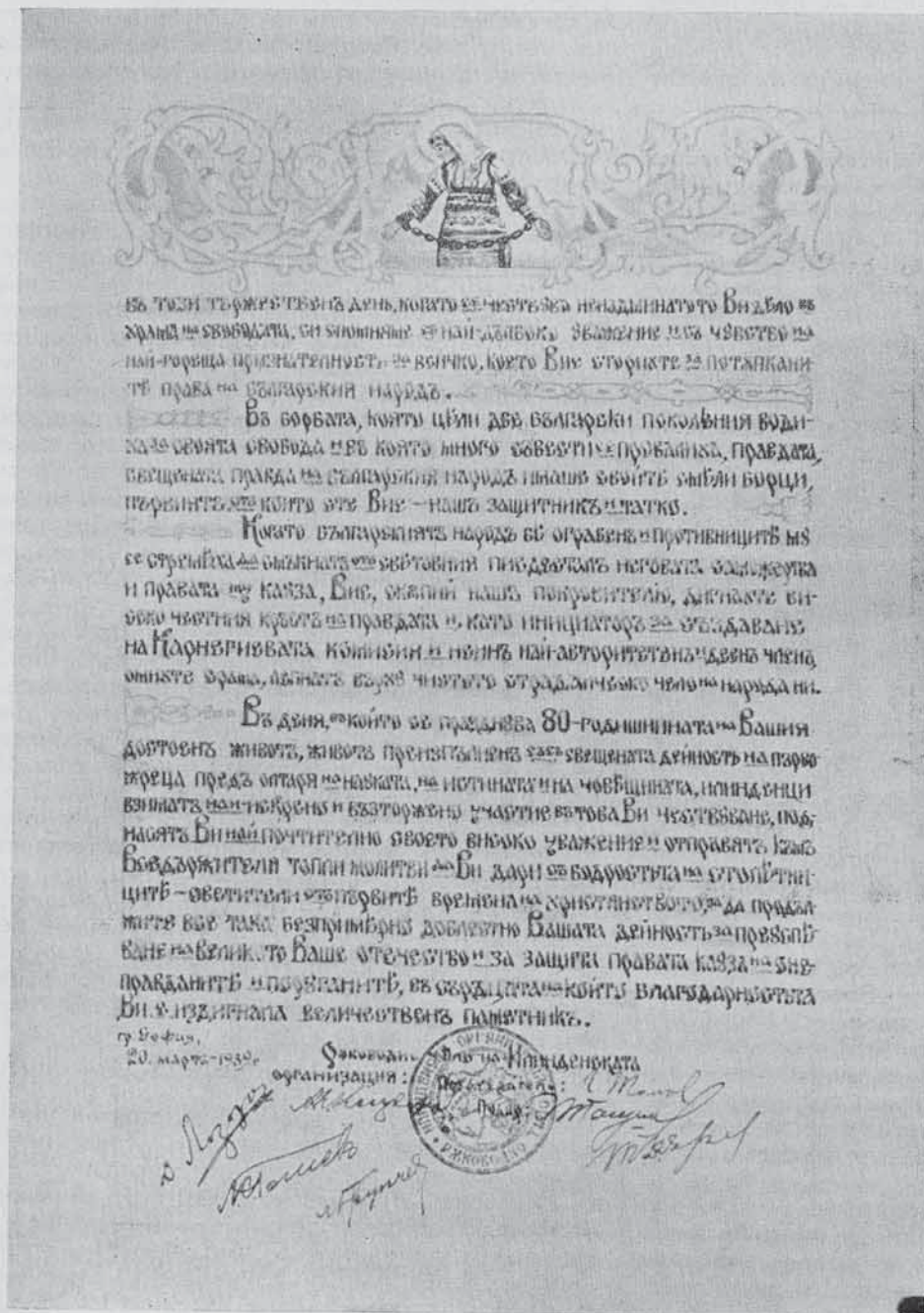
за да отправятъ топли молитви къмъ Всевишния за щастливото извълечение.

Следъ това събитие, което тридесетъ години по-късно се увѣковѣчи съ единъ великолепенъ

Храмъ-паметникъ „Света Единосушна и Нераздѣлна Троица“ — никоя отъ по-сетнешнитъ кърджалийски банди не посмѣ да мине презъ Банско.

Инж. Б. Ерининъ

¹⁾ Адресътъ е изработенъ отъ художника Георги Черкезовъ, учителъ въ II мъжка гимназия въ София.

Виница

За съвременниците — основатели и дейци на В. М. О. Р. О., Виница бѣше синонимъ на светиня. Виница стана популярна и вънъ отъ границитѣ на Македония съ злокобната афера презъ 1897 г. Малцина, обаче, сѣ посветени детайлно съ организационнитѣ тайни, съ особеното положение и роль, които заемаше и играеше Виница до деня на аферата и помрачението, което настѣпи следъ нея. А мнозина, може би, сѣ чували само името Виница.

Преди да започна съ споменитѣ ми отъ Виница, като главенъ учителъ и легаленъ ръководител на В. М. О. Р. О. презъ 1898/99 год., считамъ за умѣстно да дамъ кратко описание за Виница, която поради географското си мѣстоположение заемаше първо мѣсто при основаването на организацията.

Виница е голѣмо кокетно село — паланка въ Кочанската околия. Разположено е въ живописното

подножие на първото сев. източно възвишение на Плачковица планина, съ едноименното му плодородно поле, между лѣвия брѣгъ на р. Брѣгалница и нейнитѣ притоци: Осойница и Градецка рѣка. Отстои на 10 клм. юго-източно отъ административния окол. центъръ — Кочани и около 18 клм. отъ границата съ България — по билото на пл. Осогово, съ чийто разклонения ги дѣли планинската р. Осойница. Сношенията съ Кочани ставатъ

Христо Настевъ

презъ единствения мостъ на Брѣгалница, която раздѣля и околията на две половини. Освенъ нормалния пѣтъ отъ кочани, който продължава за Малешевско и Пиянечко. презъ Виница минава и единствениятъ прѣкъ нешосиранъ пѣтъ отъ Щипъ по течението на лѣвия брѣгъ на Брѣгалница и севернитѣ поли на Плачковица планина за Царево село и Пехчево.

Поради особеното си географско мѣстоположение, Виница съставлява и единствениятъ най-удобенъ населенъ пунктъ за прѣко съобщение между прѣснатитѣ села въ недрата и разклоненията на планинитѣ Осогово, Голакъ и Плачковица съ съседнитѣ околии: Щипска, Радовишка, Малешевска и Пиянечка. Затова въ Виница всѣка срѣда ставаше и най-голѣмия оживенъ седмиченъ пазаръ, който се посещаваше отъ видни търговци на всички съседни и по-далечни околии.

Презъ 1899 г. Виница имаше 2600 ж., отъ които 1700 българи и 900 турци. Главниятъ поминѣкъ на населението бѣше земледѣлието, въ което бѣше застъпена главно оризовата култура, като най-доходна. Виница се славѣше съ своето хубаво вино,

като производство отъ първокачественъ памидъ, съ какъвто сортъ бѣха насадени и всички лозя въ съседнитѣ села Градецъ, Липецъ, и Блатецъ. Почвата и изложението на лозята благоприятствуваха много и за особенъ вкусъ и пивкостъ на виното имъ, което виничани обикновено си го наричаха съ доста съблазнителното му наименование „винце“. И когато казваха „дайте ни по едно винце!“ устата имъ се лепѣше. Споредъ разказитѣ на най-старитѣ жители въ Виница, последното е получило наименованието си отъ умалителната форма „винце“ съ тая въ множ. ч. „винца“ (дайте ни две винца) за благозвучие се е получило и названието му Виница, както го наричаше и турското население.

Българското население се отличаваше съ закрепналото си национално съзнание и чувство на родлюбие. Търговията и занаятитѣ бѣха изключително въ тѣхни ръце. Докато турцитѣ имаха една първобитна джамия, въ която единствения имъ ходжа бѣше сѣщевременно и учителъ, който презъ зимата събираше децата и ги обучаваше седнали предъ него на рогозки въ джамията, българитѣ си имаха и се радваха на своя добре уредена стара черква „Св. Арахангелъ Михаилъ“, а въ двора на сѣщата и свое народно уредено I-во класно и основно смѣс. училище. Споредъ надписитѣ върху създаната надъ западната врата мраморна плоча личеше, че черквата е построена и изографисана отъ българи презъ 1821 г., а училището — презъ 1830 г.

Виничани бѣха винаги отзивчиви къмъ всѣка добра инициатива по уредбата и поддръжката на черквата и училището си. Черквата и обрядитѣ се обслужваха отъ трима свещеници: *Антимъ Карановъ, Илия Пауновъ и попъ Христо*. Тѣ сѣщевременно обслужваха и близкитѣ малки села *Якимово* и *Кръшлата*. Обучението въ училището се ръководѣше отъ трима учители и една учителка, поддръжани отъ черковно-училищното настоятелство. Презъ учебн. 1898/99 год., освенъ менъ, като глав. учителъ, обучението се водѣше отъ *Григоръ Димитриевъ*, род. отъ Виница — съ завършено педагогическо образование, *Димитъръ х. Пановъ* отъ Щипско Ново-село, който сѣщевременно бѣше и черковенъ пѣвецъ — псалтъ, и г-ца *Роса Накова* отъ Велесъ.

Училището се издържаше отъ приходитѣ на черквата чрезъ избираемо всѣка година отъ самото население църковно-училищно настоятелство. Затова и училището бѣше народно. Това, именно, бѣше и най-идеалното въ черковно-училищното дѣло въ Македония и Одринско презъ турския режимъ. Настоятелството си подбираше, назначаваше и издържаше и учителитѣ съ изключение на главния учителъ. Затова учителитѣ живѣха въ училището, църквата и народа, и бѣха народни. Тѣ бѣха неразривно свързани съ българ. население и последното съ тѣхъ за всички народо-полезни начинания. Поради това и всички радости, неприятности и скръбъ сподѣляха и понасяха наедно. Църковно-учил. н-ство тази година имаше следния съставъ: свещ. *Антимъ Карановъ*, бившъ учителъ — председателъ, *Дьдо Точе* — касиеръ епитропъ, *Захари Цековъ* — подпредседателъ, *И. Стоиловъ*, *Евтимъ Мицовъ* и *Хр. Паунковъ* — съветници. По право главниятъ учителъ бѣше секретаръ.

Въ черковно-учил. настоятелства винаги се избираха идеални люде, ползуващи се съ добро име, материално положение и родолюбие. Затова при нужда тѣ сж улеснявали и задачата си съ свои срѣдства, като сж назначавали и подѣржали подобри учители съ прилична заплата. Преди мене, главни учители бѣха *Александър Чакровъ* отъ Велесъ, *Григоръ Анастасовъ* отъ Кавадарци и *Антонъ Тошевъ* отъ Прилепъ.

Виница бѣше известна съ своя най-голѣмъ седмиченъ пазаръ въ скопския вилиетъ. Масово се посещаваше не само отъ селата въ кочанската околия и отъ града, но и отъ тия на Пиянечко и Малешевско. Последнитѣ, като планински и погранични населени мѣста, бѣха мжчно достѣпни за съседнитѣ околии. Затова, имено, и населението донасяше произведенията си и добитѣка въ Виница, кждето намираха винаги най-добра и задоволителна цена. На винишкия пазаръ ставаха и всички по-крупни търговски сдѣлки съ прочутия кочански оризъ, като главно производство и на близкитѣ около Виница села: Якимово, Градацъ, Лески, Зърновца, Мородвизъ, Оризири и др. Презъ лѣтния сезонъ се сключваха голѣми сдѣлки и съ закупуване цѣлото производство на опиума (афионъ) маково (афионско) семе и сусамъ за износъ. Най-оживенъ бѣше пазарътъ презъ сезона за вълна, козина, кожи, масло, сирене, медъ, восъкъ, конопъ, орѣхи, бадеми, тиквено семе, а презъ есенята и за планинския едъръ и дребенъ рогатъ добитѣкъ (соватъ) за пастърма и луканки, сушени плодове (ошавки), гроздовъ маджунъ (петмезъ) и речелъ. Голѣмъ бѣше пазарътъ преди коледнитѣ празници съ прочутитѣ „суджуци“ отъ чистъ гроздовъ маджунъ (петмезъ) орѣхови ядки — нанизани на конецъ, като главно и специално производство въ селата *Блатецъ*, *Липецъ* и *Градецъ*. Тѣзи просло-

вуги „суджуци“ се приготвяваха и купуваха за Коледа. При най-грижлива опаковка въ отдѣлни каси, закупчицитѣ ги експедираха и разпространяваха въ цѣла Македония и вънъ отъ нея.

Поради ориза, пазарътъ се посещаваше и отъ видни търговци отъ всички краища на Македония, а поради сдѣлките съ афиона — и отъ представители на много чуждестранни търговски фирми. Афионътъ (опиумътъ) съставляваше най-сжипия артикулъ за износъ въ странство. Обикновено се продаваше и купуваше, споредъ качеството, до единъ грошъ и повече на *драмъ*, а не на *ока*. Споредъ това *ока*та (400 драма) струваше по 4 и 5 лири турски — златни.

Въ Виница нѣмаше бедно семейство, защото умѣха да използватъ рационално полскитѣ си имоти. Винаги предприемчиво и гостоприемно, бѣлг. население държеше първенство въ всѣко отношение надъ турското население. Виничкитѣ турци не бѣха зловни и надменни, като господствующа раса. Тѣ живѣеха скромно и всѣкога бѣха дружелюбни съ бѣлгаритѣ. Въ административно отношение Виница бѣше подведомствена на централната властъ въ Кочани, която имаше полицейски участѣкъ, къмъ който се числѣха и околнитѣ села отсамъ р. Брѣгалница.

Едновременно съ Щипъ, въ Виница най-напредъ бѣше създаденъ таенъ кржжокъ отъ първитѣ мѣстни жители, които поставиха и основитѣ на В. М. О. Р. Организация. Сжщата година Виница стана важенъ пограниченъ пунктъ и каналъ на организацията. Но за това, за аферата презъ 1897 г. и перипетиитѣ съ измѣнничеството на мѣстния парвеню *Георги Иованчевъ* и пр., читателътъ ще узнае въ следующитѣ броеве на „Илюстрация Илинденъ“.

Хр. Настевъ

Кратковременната свобода на гр. Горна Джумая

Кратковременната свобода на гр. Горна Джумая презъ 1878/79 г. трая отъ влизането на руската войска, 12 февруарий 1878 год., до началото на м. юлий 1879 год., когато влиза турската войска, по силата на Берлинския договоръ. Това време е известно подъ названието „руското окупационно управление“.

Веднага съ влизането на руската войска въ Г. Джумая се установява руско военно коменданство, въ което се поставятъ нѣколко души отъ първенцитѣ, които се грижатъ за запазване реда и спокойствието въ града, нарушени отъ нѣкои отъ влѣзлитѣ многобройни, въоржжени и невъоржжени, бѣгари отъ селата не само на джумайско, но и отъ съседнитѣ нему околии, дошли съ намѣрение за плячка на турско имущество.

Още съ заемането на града отъ руската войска е билъ назначенъ за окржженъ началникъ на Горно Джумайския окржгъ щабъс капитана отъ руската гвардия *Иосифъ Вартоломеевичъ Шевченко*, който веднага нарежда първитѣ административнополицейски власти, съгласно „временнитѣ правила за управление бѣлгарския край“.

Най-напредъ той установи мирна полицейска властъ, състояща се отъ нѣколко десетки души пограмотни, пѣргави и юначни мѣстни жители, две трети отъ които сж били опредѣлени за пеши а $\frac{1}{3}$ за

конни стражари начело съ единъ полицейски приставъ и двама старши стражари. Полицейскиятъ приставъ е тогавашниятъ дупнишки гражданинъ *Костадинъ Г. Динко*, който следъ нѣколко време бива замѣстенъ отъ Горно-Джумайския жителъ *Антонъ Д. Мициевъ*, въ послѣдствие дупнишки адвокатъ, градски кметъ и народенъ представителъ. За старши коненъ полицейски стражаръ е билъ назначенъ пѣргавия и юначенъ *Мехомиецъ Китанъ*.

Първоначално полицейската стража е носила своето собствено домашно облѣкло, като за отличие е билъ сложенъ на гърдитѣ имъ тенекиенъ знакъ съ буквата „П“. Въоржжението имъ е било различни видове турски пушки, а сж имали и свои собствени револвери, саби и ятагани. Съ стражарска униформа и еднакво въоржжение се сдобиватъ въ послѣдующитѣ нѣколко месеци. Коннитѣ стражари иматъ собствени коне и обикалятъ окржга, за да вардятъ реда и да разнасятъ правителственитѣ разпореждания. Всички полицейски стражари сж на особена почитъ. Мѣстното население имъ се радва и изпълнява безпрѣкословно заповѣдитѣ имъ.

Едновременно съ образуването на полицейската стража се нарежда и първия времененъ градски управителенъ съветъ, както и съвети отъ старейшини въ селата, които съставятъ списъци на жителитѣ на възраст отъ 25 години нагоре, които

сж имотни, за да вземат участие въ първитѣ избори за избиране на градски и окръжен управителен съвети и окръжен сждебен съветъ. Като се приготвятъ списъцитѣ, назначава се день за изборитѣ въ края на втората половина на м. мартъ 1878 год. При произвеждането на тия избори присъствуватъ и дошлитѣ по служебна обиколка и за тая целъ, тогавашнитѣ Софийски губернаторъ П. В. Алабинъ и помощника му, вицегубернаторъ, известния български ученъ, историкъ и езиковедецъ, професоръ Маринъ Дриновъ. Тѣ и двамата даватъ нужнитѣ упътвания на свиканитѣ по случая избиратели отъ града и окръга му, които спадатъ въ Софийската губерния. Гласуването става съ зърна отъ бобъ и царевица, пущани въ прѣстени сждове. Кандидатитѣ, за които се гласува, сж опредѣлени и вписани въ листи, приготвени отъ окръжния началникъ.

За председател на градския управителен съветъ, или кметъ бива избранъ и утвърденъ отъ Софийския губернаторъ, видниятъ тогавашенъ гражданинъ Иванъ Стоименовъ, а за неговъ помощникъ Илия Лазаровъ. Секретарската, или както тогава се нарича писарска, длъжностъ се изпълнява отъ Костандинъ Николовъ отъ Мехомия.

Въ окръжния управителен съветъ, или въ постоянната комисия, биватъ избрани и утвърдени Маноилъ Марковъ, Воинъ Николовъ и Иванъ Мишовъ, и тримата видни тогавашни Горно-Джумайски граждани.

Въ Окръжния сждебен съветъ (окр. сждъ) биватъ избрани: председателъ, Василъ З. Расолковъ отъ гр. Дупница, главенъ учителъ въ гр. Горна Джумая по време на освобождението, и членове: Арсени Костенцевъ отъ гр. Щипъ, нѣколко годишенъ учителъ въ гр. Гор. Джумая и Коте Чорбаджи Гошевъ, първенецъ отъ тоя градъ. Тия трима членове на окр. сждебенъ съветъ сж били постояннитѣ му членове, които сж били утвърдени отъ губернатора. Освенъ тѣхъ вземали сж участие въ сжда и така нареченитѣ непостоянни или почетни членове, които сж заседавали поредъ (сждебни заседатели). За секретаръ на окр. сждебенъ съветъ, който се преименува отъ началото на втората половина на 1878 год. на Окр. сждъ, чиито постоянни членове се назначаватъ отъ императорския руски комисаръ въ България, е билъ назначенъ Спасъ Харизановъ, отъ с. Влахи, Мелнишко, дотогавашенъ селски учителъ и доста интелигентенъ човѣкъ, който въ послѣдствие редъ години заема сждийска длъжностъ и достига до чинъ председателъ на Окръженъ сждъ, а следъ напускане службата става адвокатъ въ Дупница. Той е баща на братята Любомиръ и Иванъ Харизанови.

Открива се и акцизна скупба съ заведующъ Георги Димитриевъ Годжо, виденъ селянинъ отъ с. Сърбиново, Горно-Джумайско.

Окръжниятъ началникъ, щабсъ капитанъ Шевченко, бързо спечелва симпатитѣ и почитта на цѣлото българско население. Неговиятъ престижъ и обичта къмъ него се увеличаватъ още повече, поради полаганитѣ отъ него грижи за облекчение участта на надошлитѣ въ града и окръга миро-

любиви бѣжанци — българи на първо време отъ Царево селско, или Пиянеца, следъ заемаването на тоя край отъ турската войска въ края на м. мартъ 1878 г., която премахва установеното отъ два месеца мѣстно българско управление отъ четата на дѣдо Ильо войвода, а въ послѣдствие и отъ Малашевско, Мелнишко, Петричко, и Разложко, следъ несполуката на голѣмото Кресненско въстание презъ есента на с. г. Той е почитанъ и отъ всички дйци, взели участие въ това въстание, понеже имъ съчувствува и ги улеснява въ всичко възможно за благополучното му изкарване и освобождение на поробена Македония.

Върѣки сериознитѣ мѣрки за изчистване града отъ лешоветѣ на измрѣлия въ голѣмо количество отъ гладъ, студъ и болести едѣръ домашенъ добитѣкъ, развиватъ се въ гр. Г. Джумая разни епидемии, предимно „тифусъ“, който взема множество жертви не само отъ мѣстното население, но и отъ рускитѣ войници, квартируващи въ града. Жертва на тая болестъ става всеобщо почитания и обичанъ командантъ на града Майоръ Орлински, който пръвъ влѣзе по време на освобождението му, а сжщо и при освобождението на гр. Дупница. Той бива оплаканъ отъ цѣлото българско население на града и окръга му, както и отъ онова отъ гр. Дупница. Останкитѣ му бѣха тържествено погребани въ двора на българската черква „св. Богородица“, за да напомняватъ и до днесъ неразривната връзка между освобождени и освободители.

Едно радостно събитие за българското население отъ гр. Горна Джумая и Окръга му дожда презъ м. априлъ 1878 год., когато, по разпореждане на Императорския руски комисаръ въ България, Князь Дондуковъ Корсаковъ, се събира първия наборъ отъ младежи, за постѣпване въ новообразуваната мѣстна българска войска. Довчерашния робъ се почувствува господаръ, повиканъ да брани съ оржие огрѣлата го свобода. Съ радостъ се явяаатъ предъ наборната комисия повиканитѣ младежи и съ още по-голѣма радостъ отиватъ да служатъ войници въ частитѣ, въ които сж назначени. Радватъ се сжщо и тѣхнитѣ родители, роднини, съграждани и съселени.

Не следъ дълго време голѣмата радостъ всрѣдъ българското население отъ Горно-Джумайския окръгъ бива помрачена отъ прѣснатата се новина за решението на конгреса въ Берлинъ, който връща Горна Джумая съ окръга му, както и цѣла Македония, отново подъ пълна турска властъ. Тая зловеща новина покрусилъ дълбоко цѣлото Горно-Джумайско българско население, както и многобройнитѣ македонски бѣжници, намѣрили убежище въ града и селата отъ окръга му.

На първо време то не иска да повѣрва, че може отново да попадне подъ турска властъ, но когато сжщата новина се потвърждава официално и още повече, когато Софийскиятъ губернаторъ лично посещава гр. Горна Джумая, въ началото на м. октомврий 1878 год., за да съветва населението да бжде благоразумно и да се подчини на горчивата сжда, то се убеждава напълно въ действителността на тая грозна новина, и изпада въ още по-голѣмо безпокойство, униние и отчаяние.

Владимиръ А. Карамановъ

гр. Тетово

Тетово е разположенъ въ подножието на величествената Шаръ планина, която се издига въ небесния просторъ и е естественъ географско-етнически предѣлъ на Македония и живущитѣ въ нея българи. Нейния куполообразенъ връхъ Люботрънъ сочилъ е и сочи на вѣковетѣ, че въ подножието му и далечъ на ю. и. отъ него до Бѣлото море, живѣло е и живѣе историческото славяно-българско племе. Презъ града тече буйна, пѣнлива и съ кристална вода р. Пена, която напоява тетовското поле и се влива като лѣвъ притокъ въ р. Вардаръ. До хурието 1908 г. по горното течение на р. Пена тетовскитѣ албанци въ въ примитивни работилници приготвявали сж тетовскитѣ пушки „мартини“, съ които мнозина български въстаници си служеха. Красива гледка представлява Тетово съ своята постоянна зеленина и презъ найгорещо лѣто! Околоврѣстъ обграждатъ го красиви кестенови гори, а самия градъ, особено турската махала, обширни овощни градини го красятъ съ прочутитѣ красиви и ароматични тетовски ябълки, привилегированъ плодъ на всички пищни трапези.

Жителитѣ му сж туркизирани албанци и чисти българи. Между българитѣ намираха се около 30 семейства пришелци отъ гр. Призренъ и нѣколко души мѣстни ренегати. Ренегатътъ архимандритъ Сава не се ползуваше съ добро име и между турцитѣ даже, защото минаваше за шпионинъ.

За туркизиранитѣ албанци градъ Тетово бѣше културно-просвѣтенъ центъръ, съ доста много медресета — духовни училища, които подготвяваха духовни учители-ходжи. И за това градътъ бѣ изпълненъ съ чалмалии турци. Въ Тетово и околията преди 100 години властта е била въ ржцетѣ на феодали. Непосрѣдствено до града, на височината „Калето“ стърчи стара феодална крепостъ. Въпрѣки че султанската власт бѣше взела господствующе положение, но както до хуриета, пѣкъ и следъ него, феодализмътъ въ Тетово и тетовско се чувствуваше още въ лицето на мѣстния Мехмедъ паша Дерала, който представляваше фактическата власт въ околията и града и чиято дума и воля бѣше законъ. Властта нищо не предпримаше безъ негово съгласие. Неговитѣ конаци бѣха правителственъ домъ за турци и българи. Той бѣше главатаръ на цѣлата околия. Достатъчно бѣ една негова заповѣдъ да поведе следъ себе си цѣлия арнаутлукъ. Тоя феодализмъ въ Тетово и тетовско запазилъ бѣ българина отъ чуждо влияние въ езикъ и битъ и за туй тоя край никога подъ турско робство не е почувствувалъ грѣц-

кото фанариотство. Въ черква и училище езиково българскиятъ народъ не е билъ обезпокояванъ отъ никого. Изъ неговата срѣда сж излѣзли най-разпаденитѣ български учители, единъ отъ които е и Кирилъ Пейчновичъ. Религиозниятъ и семеенъ моралъ тукъ винги сж били на завидна висота и всѣки престѣпкъ по отношение на тоя моралъ е билъ смъртенъ грѣхъ за провинилия се.

Въ Тетово и тетовско политическиятъ гнетъ е билъ голѣмъ. Въпрѣки голѣмото национално съзнание, българитѣ не сж могли да реагиратъ на режима съ революционни акции. И при най-малкъ революционенъ поводъ могло е да бждатъ масово изклани българитѣ и властта е била безсилна що годе да ги защити. Тетовци съ ужасъ разправяха следната случка за масовъ фанатизмъ на тетов-

гр. Тетово

скитѣ арнаути. Презъ една нощъ се убива единъ арнаутинъ въ колибата на бостана отъ българинъ и последниятъ стана нелегаленъ.

Есенъта 1906 год. на празника Голѣма Богородица българското население отъ града и околията масово отиватъ на поклонение въ единствения въ околията манастиръ Лешокъ. Арнаутитѣ отъ цѣлата околия начело съ Мехмедъ паша Дерала, въоръжени отъ глава до пети, обсаждатъ манастира и заявяватъ: или убиеца на арнаутина ще имъ се предаде живъ, или всички гости ще бждатъ изклани. Паниката е била голѣма. Плачъ и писъкъ отъ жени и деца дигали се до небето. Никакви молби не могли да омилостивятъ арнаутската папачъ. Властта е била безсилна да спре изстѣпленията. Водѣли сж се преговори, додето всичко това е станало достояние на валията и на чуждестраннитѣ консули въ Скопие. Само застъпничеството на чужденцитѣ могло да спаси обсаденитѣ отъ масово клане.

Въпрѣки всичко българското население въ тоя затворенъ край не било безучастно въ освободителната борба. То е давало доброволно своята материална и морална подкрепа на революционната организация. И се чувствувало гордо. Тетовчанинътъ отъ града и околията е благороденъ природно и интелигентенъ българинъ. Тѣзи качества личатъ и въ обществената му дейность. Той е гордъ и честенъ съпругъ и търговецъ и винаги се е гордѣялъ съ националното си име и съ дадената честна дума, която е законъ. Икономически тетовчани сж били винаги добре. Способни да се проявяватъ въ живота като работници, търговци и индустриалци, тѣ не можаха да сторятъ това съ голѣмъ замахъ въ родното имъ мѣсто предъ бруталния феодализъмъ. Но въ чужбина тѣ сж били неподражаеми въ това отношение.

Като Емигранти въ Ромъния, Египетъ, България и въ турската столица — Цариградъ тѣ намиратъ приложение на своитѣ житейски способности и ставатъ крупни търговци, фабриканти и занаятчии и въпрѣки създаденото благосъстояние, като никой другъ българинъ, тѣ не сж напушали родното си огнище, освенъ въ случаитѣ на провинение.

Непоносимия феодализъмъ тѣ сж задушавали съ скжпи подарѣци и пари къмъ малки и голѣми феодали.

До колко феодализъмътъ е тормозилъ душата на тоя коравъ българинъ, даже и следъ провъзгласения хуриетъ, ще приведа следния фактъ:

въ разговоръ съ Мехмедъ паша за сжщността на хуриета му казвамъ, че отъ сега нататкъ турци и българи ще бждатъ равни предъ законитѣ.

— Елбете! (тѣй вѣрно) — каза ми натъртено пашата и започна да се хвали: — българитѣ отъ Тетово и тетовско не сж имали право сватби и други веселби да правятъ съ тѣпани и зурли. Това е било привилегия само на турцитѣ. При сватби мжжетѣ и женитѣ сж се веселили отдѣлно, както у турцитѣ и само циганки сж имъ пѣли и биели дайрета. Следъ хуриета, обаче, подчерта авторитетно Мехмедъ паша, разрешенъ е тоя луксъ и на христианитѣ — и тѣ може да се веселятъ съ тѣпани и зурли, мжже и жени да бждатъ заедно. Ето въ това състояло равноправието между христиани и мохамедани.

Когато забелязахъ, че това нѣщо съвсемъ е недостатъчно, и че христианитѣ иматъ равни права съ мохамеданитѣ и въ управлението и въ учебното дѣло, че това е именно смисъла на хуриета, пашата очудено и авторитетно ми заяви:

— Шерията (турския основенъ законъ) това нѣщо абсолютно не позволява. Съгласно тоя законъ христианитѣ сж безправенъ нарсдъ, предадени отъ Алаха на милостъта на мохамеданитѣ.

Всрѣдъ така организираниитѣ турци съ една коравость и самосъзнание тетовчани пазиха българското име и писменость и никога не ги е напускало чувството за по-щастливо бждеше.

Свещ. Юр. Ангеловъ
бивши бълг. архиеп. намѣстникъ

Изъ четнишкото движение — единъ неиздаденъ документъ презъ 1895 год.

(Продължение отъ кн. 3)

Потеглихме за гарата и почнахме да пѣемъ разни пѣсни. Площадътъ на гарата пѣленъ съ народъ. Качиха ни въ единъ III класенъ вагонъ. Запѣхме „Сбирайте се моми, булки и млади ергени“.

Площадътъ онѣмѣ. Тренътъ не трѣгва. Ний продължаваме да пѣемъ. Най-после трѣгнахме и извикахме „ура“. Не следъ дълго видѣхме ученицитѣ въ двора на училището, почнахме да викаме още съ по-силни гласове. Турцитѣ веднага се спуснаха къмъ насъ и почнаха да викатъ „сусъ бе комиталаръ“.

Вечерътъ късно стигнахме въ гр. Солунъ и ни заведоха въ затвора „Еди куле“. Бѣхме разпредѣлени въ отдѣлни стаи между другитѣ затворници. Посрѣщна ме единъ едъръ българинъ, русъ, на около 50 год. Казваше се Спасъ, отъ гр. Банско. Осжденъ билъ за убийство на единъ турчинъ. Неможа да ми се нарадва — като че бѣ видѣлъ родния си братъ. Отстѣпи леглото си, като ми даде долни дрехи да се преоблека, а моитѣ дрехи опра на другия денъ самъ той. Оставихъ се на неговото попечителство и грижи. Тукъ стояхме 25 дена и Спасъ ми се радваше като на братъ.

Сутринта излѣзохме въ двора съ двуетажни здания по за 30—40 затворници. Въ всѣки етажъ има кафене, което се държи отъ нѣкой най-голѣмъ разбойникъ — той е сжщевременно и началникъ на всичкитѣ затворници въ кауша. За да бждешъ добре съ него, трѣбва да имашъ пари да пиешъ кафе отъ неговото кафене. Добре че се мина

бързо времето. Иначе не бѣше възможно да се стои повече. Тѣ бѣха въоръжени съ револвери и ками, както ни предупреди Спасъ, та възможно бѣше да ни избиятъ до единъ.

Единъ денъ пакъ ни нахлузиха на вратовѣтѣ ония голѣми халки и съ белезици на рждетѣ, подкараха ни като добичета за пристанището.

На пристанището имаше доста народъ. За да отидемъ до парахода трѣбваше да се качимъ на лодки. Казаха ни да сме викали да живѣе Султанътъ, обаче ний извикахме нѣколко пжти ура и почнахме пѣсенъта на Левски. Щомъ се качихме на парахода, и ни накараха да влѣземъ въ хамбара така, както бѣхме вързани за вратовѣтѣ и за рждетѣ.

*

Въ хамбара бѣше доста горещо и понеже бѣхме вързани единъ за другъ, скоро се напѣлихме съ гадини. Ако станѣше необходимо да иде нѣкой по нужда, трѣбваше да излизаме цѣлия синджиръ, 10—12 души, по отвестна стѣлба горе на парахода, за да си свърши естествената нужда. Това бѣше най-голѣмото мжчение. Най-после стигнахме въ Деде-агачъ. Трѣбваше да се прехвърлимъ на другъ параходъ, който заминаваше за Александрия. На него имаше много войска, която пренасяли за островъ Критъ.

На голѣмия параходъ пакъ ни вкараха въ хамбара. Тукъ имаше и други престѣлници отъ Цариградъ. Тѣ се бѣха разположили на широко.

Смѣстихме се върху вжглицата. Казахме на арестуванитѣ да отворятъ мѣсто и за насъ, обаче, тѣ неискаха и да знаятъ. Бѣхме останали само единъ синджиръ, все млади и буйни, за които нѣмаше мѣсто и трѣбваше да легнемъ върху кюмюра. Най-после дойде офицерътъ и веднага изважда револвера си и го насочва върху насъ. Единъ отъ нашиятъ му хваща ржката и я дига нагоре. Той почва съ другата да вади ножъ, но и тя бива заловена и не му даваме да мръдне. Почна да вика той, и се спустнаха върху насъ не само заптиетата, но и самитѣ арестанти — турци, за да го спасяватъ. Пристига капитанътъ на парахода, комуто обяснихме по руски въ какво се състои работата. Тогавя той разпореда да се смѣстятъ другитѣ арестанти, да направятъ мѣсто и за насъ, а офицера го извика навънъ.

На пристанище Смирна бѣхме премѣстени на другъ параходъ. До о-въ Родосъ пжтувахме безъ инцидентъ, но за това пѣкъ стояхме безъ хлѣбъ и вода два дѣня. Слѣзохме на пристанището на гр. Родосъ. Прекараха ни презъ тѣсни криви улици, и ни закараха въ затвора. На 4 с-врий 1896 год. ни изкараха предъ сѣда.

Ето и самия протоколъ на Апелативния сѣдъ: „Сѣбрани на заседание подъ председателството на Г-на Ружди Ефенди и членове: г. г. Шахебединъ и Ветко при Косовския вилаетъ и прокурора на сѣщия Поручикъ Мехмедъ Ефенди, по разглеждане на дѣло № 344 относно нападението отъ чета, изпратена отъ българското правителство съ цель борба съ отоманската войска. Четата бѣ заловена въ време на сражение, и се състои отъ: четникъ отъ България отъ гр. Кюстендилъ Петъръ Радевъ, и редникъ отъ Българската Армия I дружина, 3-та рота, Никола Илиевъ отъ гр. Кюстендилъ, Стоянъ Илиевъ отъ с. Сушица (Мелнишко), Илия Ивановъ отъ гр. Кюстендилъ, Петъръ Ивановъ отъ гр. Шипъ, ученикъ отъ втори класъ на Българското Военно Училище Парушъ Шиковъ отъ с. Калипетрово (Силистренско), Христо Трайчевъ отъ гр. Шипъ, махала Варошъ, Христо Кочевъ отъ гр. Радомиръ, с. Изворъ, Мите Томевъ отъ София „Трикладенчова“ махала, Коста Толевъ отъ гр. Крушово, редникъ отъ Българската Армия I дружина, 4-та рота, Миле Едидилевъ, Иованъ Петровъ отъ гр. София редникъ отъ Българската Армия I полкъ II дружина, Давидко Додевъ отъ с. Елешница, Кратовско. Приложени сж: писмото на четника Паруша, което било изпратено отъ Скопския вилаетъ въ с. Драчево до Яне Цвѣтковъ, протокола на Апелативния прокуроръ № 313 отъ 27. VIII. 1895 год. и № 327 на следователя при сѣщия сѣдъ заедно съ обвинителния актъ и други книжа,

които се прочетоха отъ писаря на отдѣлението и се установи, че четата е имала намѣрение да се бори противъ Отоманската Държава, като населението възстане, за да бѣде присъединено къмъ България. Четата образувана въ България отъ доброволци — желаючи войници и 4 доброволци офицери, всичко 170 человекъ, навлѣзла около Малешъ съ цель да убива жителитѣ на граничната линия, да опожарява и разрушава отоманскитѣ села, да подстрекава българското население за бунтъ противъ Отоманската Държава и да се подчинява на заповѣдитѣ на главатаря на четата, а следъ това, да се завърне обратно. За тая цель организиранъ е главния Свещеникъ, отъ когото сж събрани сведения, които съобщавали на българското правителство, съ чието позволение сж навлѣзли. Залови се оржжието, муницията, други вещи и знаци, които установяватъ, че сж доброволчески отрядъ, като всѣки единъ доброволецъ билъ снабденъ и съ разрушителни материали и медикаменти. Отъ показанията на четниците се установява, че тѣ сж желали да иматъ отдѣлна държава съ независимо управление, която цель ги е накарала да минатъ границата и се срещнатъ съ отомански войски, противъ които сж употребили оржжие. Прочете се писмото на Паруша до Янето отъ с. Драчево, провѣриха се разнитѣ документи отъ помощникъ прокурора и отъ писаря на отдѣлението и при съвещанието на цѣлия съставъ на сѣда, състоящъ се отъ предс. на апелат. сѣдъ Али Ружди и членове Шахебединъ и Ветко, се установи, че всичко писано въ протокола и въ полицейското дознание отъ м. Августъ 1895 год. и отъ м. Септемврий с. г. е цѣла истина и по силата на чл. 54 въ връзка съ чл. 56 отъ Наказателния законъ, осѣжда всички на доживотенъ затворъ на заточение. Четникътъ Иванъ Петровъ отъ София, който въ време на сражение бива раненъ и отведенъ въ Скопската Държавна военна болница вследствие на раната почина.

За герното се състави настоящата обвинителна присѣда, която влѣзе въ сила и изпълнение.

4. Септемврий 1896 год.

На оригинала сж подписани цѣлия съставъ на сѣда.

Превелъ отъ оригинала † Владимиръ Дочевъ отъ гр. Скопие — Македония.

Въ затвора между християнитѣ бѣха поставили 1—2 турци, съ цель да ги наблюдаватъ да нѣматъ оржжие.

(Слѣдва)

Положението

Тоя пжтъ вече можемъ да кажемъ нѣщо и по положението на Балканитѣ, значи до самитѣ насъ, у самитѣ насъ. Защото голѣмитѣ, тежкитѣ буреносни облаци, които отъ месеци насамъ тревожатъ международния животъ, се надвесиха съ застрашителна сила надъ Балкана.

Станаха презъ изтеклитѣ 20—30 дѣна голѣми, изумителни събития:

Албания престана да сѣществува като самостоятелна държава и заедно съ това една велика сила — Италия — стана и Балканска сила. Веднажъ станала Балканска дър-

жава, Италия се яви за чуждия свѣтъ като сила, която преди която и да било друга велика сила ще има да си казва думата по каквото и да било устройство или преустройство на Балканския международенъ животъ. „Жизненото пространство“ на Италия, прочее, обхвана и Балканския полуостровъ. А никой още до днесъ не е опредѣлилъ точно до кѣде се простира територията на „жизненото пространство“.

Гърция, по една или друга причина, първа и веднага следъ завземането на Албания отъ италианцитѣ се обезпечи оазъ присѣдството на италиански войници на север-

нитъ си граници и сигурно ще да си е помислила, че италианското жизнено пространство може въ скоро време да се окаже че обхваща и нѣкои части отъ гръцката територия, затова тя получи гаранция отъ страна на Англия, която сѣщо има нѣкакво свое жизнено пространство по брѣговетъ на Бѣлото море, че ще защитава независимостта и териториалната цѣлост на гръцката държава. Подобни гаранции веднага следъ това бѣха дадени на Гърция и отъ Италия, тъй че тя бѣ отъ две страни гарантирана. Разбира се, гръцкиятъ народъ би предпочелъ работитъ да се бѣха стекли и да се развиватъ така, че да нѣма нужда чужди сили да гарантиратъ свободата и независимостта му, но... тукъ вече не винаги е до волята на малки народи да отхвърлятъ подобни „благоедения“, идещи отъ чужбина.

Завземането на Албания отъ Италия засили твърде много морските позиции на Римъ въ Адриатическото море, като направи югославската — каквато и да е тя — военна флота абсолютно подчинена на волята на италианската флота. Това завземане сѣщо постави нѣкои гръцки стратегически брѣгове откъмъ Адриатика въ застрашено положение по отношение на евентуални италиански морски акции. Изобщо морските позиции на Италия въ Срѣдиземно море се подобриха и засилиха. Гарантиращата гръцката независимостъ Англия почувствува недостатъчно гарантирани собственитъ си интереси въ Бѣло море и изобщо въ източната частъ на Срѣдиземното море, затова веднага изпрати доста бомбардировачни аероплани на Гърция и съсредоточи на югъ отъ Гърция и къмъ малоазийскитъ брѣгове значителна частъ отъ военнитъ си кораби, които пазятъ английскитъ интереси въ Срѣдиземно море.

Другата Балканска държава, съседка на Италия — Югославия, — следъ настаняването на Италия въ Албания, се намѣри заобиколена отъ три страни отъ осѣта Римъ — Берлинъ. Отъ югозападъ — отъ Италия; отъ западъ, откъмъ морето — сѣщо отъ Италия, пълна господарка на югославиянскитъ брѣгове; отъ северъ — пакъ отъ Италия и Германия. Още по-на изтокъ, по северната югославска граница сѣ граничатъ си корабите, които може смѣло да се каже, че е на линията на осѣта Римъ-Берлинъ.

Това накарва Бѣлградъ да побърза съ уреждането въ най-скоро време на въпроситъ, които причиняваха слабостъ въ вътрешното управление на страната и държеха силитъ на нацията раздвоени и често въ конфликтъ помежду си. Такъвъ въпросъ бѣ преди всичко тоя за отношенията между сърби и хървати. Бѣлградъ, съзнаващъ, при новитъ обстоятелства край границитъ на Югославия, необходимостта отъ ликвидиране на отравящата държавния животъ разпра между него и Загребъ, взе починъ да направи крайни жертви, но да постигне пълно споразумение между сърби и хървати, за да могатъ последнитъ да бждатъ задоволени въ своитъ национални искания и следъ това да бждатъ привлечени къмъ искрено и здраво сътрудничество съ сърбитъ за посрещане на всѣка евентуалност, която би изисквала решителни мѣрки срещу посегателство върху цѣлостта и жизненитъ интереси на държавата. Стана нѣщо, което само преди месецъ два би изглеждало невъзможно: шефътъ на югославското правителство г. Цвѣтковицъ се дигна и отиде въ Загребъ, при шефа на хърватската опозиция, да уговаря съ него условията за изглаждане и преставане на борбата между Хърватско и Бѣлградъ. И това стана на два пжти. При тия преговори, вижда се, се е постигнало споразумение по начало — да се даде широка административна, културна и политическа автономия на Хърватско, като последното се задължи да остане въ рамкитъ на сегашната югославска държава, при господството на сегашната династия и при обща войска и външна политика. По едно време като че само нѣколко часа оставаха, за да се обяви официално и окончателно резултатътъ отъ тия преговори, но — вмѣсто това — дойде поканата отъ Римъ до югославския министъръ на външнитъ работи за една политическа среща въ Венеция между него и италианския министъръ на външнитъ работи и веднага следъ това — другата покана, сега пъкъ отъ г. Хитлеръ, г. Цинцаръ-Марковичъ да отиде зъ Берлинъ да разговаря нѣщо съ Фюрера.

Подъ освѣтлението на факта, че тъкмо въ това време, та чакъ и до днесъ, Англия — отъ името на Англо-френския съюзъ — бѣ започнала да раздава на лѣво и на дѣсно, и особено на държавитъ отъ източна Европа и на Балканитъ, гаранции срещу нападателя, едно такова повикване на Цинцаръ-Марковичъ въ столицитъ на осѣта не оставя никакъ

во съмнение относно характера му и смисъла на думитъ, които сѣ били казани отъ първитъ хора на италианската и германската политика.

Въ такъвъ случай официалнитъ комюникета, издавани следъ срещитъ, не съдържатъ почти нищо опредѣлено, и общитъ думи за взаимни приятелски чувства често биватъ опровергавани тъй, че остава на бждещето да покаже какво точно се е приготвило за развитието на отношенията между преговарящитъ страни. За да приключимъ съ Югославия, трѣбва да отбележимъ, че до тоя моментъ, когато пишеме настоящитъ редове — значи до 3 май — нищо опредѣлено не се изнесе предъ свѣта по започнатитъ преговори между Загребъ и Бѣлградъ за окончателно разрешаване на спора между сърби и хървати. И това не може да не бжде въ връзка съ пжтуванията на Цинцаръ Марковичъ до Римъ и Берлинъ. То е, собствено, косвено указание, че при тия посещения е ставало въпросъ за бждещитъ отношения между Югославия и Унгария, при нови обстоятелства, за които тепърва ще има да четемъ нѣщо или по-право — за едно ново уреждане на националнитъ въпроси въ областта на Дунава, при които ще има да се държи смѣтка не само за чисто вътрешнитъ нужди на днешна Югославия, но и за нѣкои желанія и предпочитания и на италианскитъ и германски съседи на Югославия.

Отъ значение за развитието на тоя въпросъ и изобщо за предстоящото мѣсто, което Югославия ще заеме при това ново уреждане на Дунавскитъ и Балкански национални въпроси, е посещението, което князь Павелъ, главниятъ отъ тримата регенти на Югославия ще направи тия дни, сѣщо по покана на италианското правителство въ Римъ.

*

Други важни събития, които отбелязватъ точкитъ на едно бързо промѣняне се и разкриващо съвсемъ нови изгледи за близко бждеще развитие въ европейския и свѣтовенъ международенъ животъ сѣ:

1) Въвеждането на система на редовна армия въ Англия — една необикновена мѣрка, която английското правителство следъ голѣми и трагични колебания реши да вземе, за да даде тежестъ на обещанията и задълженията си да подкрепи, ако е нужно, съ въоръжена сила застрашенитъ отъ нападение Ромъния, Полша и Гърция и за да покаже на силитъ отъ тоталитарната осъ, че Англия не обещава само на думи, а има действително намѣрение, ако по-трѣбва, да се бие на континента въ Европа.

2) Започването на преговори между Лондонъ, Парижъ и Москва за привличане на Съветска Русия къмъ единъ троенъ съюзъ срещу евентуални нови нападения отъ страна на Германия главно или на Италия.

Преговоритъ още не сѣ приключили главно по две причини: Полша и Ромъния не могатъ да приематъ, въ случай на война, при която биха действували заедно съ СССР, срещу Германия, съветски войски да маршируватъ презъ териториитъ имъ и второ — самата Съветска Русия не би била възхитена отъ едно възтържествуване на английската политика и на английското господство въ Европа, и особено на Близкия Изтокъ, докарано съ руска помощъ...

3) Председателътъ на Съединенитъ Щати г. Рузвелтъ изпрати послание до г. Хитлеръ и Мусолини съ предупреждение да спратъ походитъ си на разширение въ Европа по начина на онова, което стана въ Чехословакия и въ Албания. Посланието отначало възбуди голѣми надежди всрѣдъ не добре ориентирани въ събитията и по американската политика, но скоро се разбра, че това послание е по-скоро едно пожелание, задъ което Америка не ще постави силата дори само на единъ свой толъ, ако не бждатъ засегнати прѣко американскитъ интереси при евентуална война въ Европа.

5. Хитлеръ отговори на 28. априлъ и на Рузвелтъ и на нѣкои други — всички вече знаятъ какъ отговори. За отбелязване е, че Хитлеръ се отказва отъ задълженията на морската спогодба съ Англия — значи си дава свобода да се въоръжава по море както си иска, — и отъ задълженията на германополската спогодба за ненападение — значи развива ржцетъ си за действително откъмъ Полша, която — облеганата на обещаната й отъ Англия помощъ — повиши тона срещу Германия и заяви, че педя земя не ще отстъпни нито въ Данцигъ, нито другаде безъ бой.

Иднитъ дни сѣ пълни съ изненади и решителни събития.

ПОПРАВКА:

По технически причини допуснати сж грѣшки и изменения.

I. Въ статията „Тритѣ бѣсилки въ Щипѣ“, обнародвана въ кн. 2/102 отъ год. XI (1939) на стр. 3—4, които се поправятъ:

Вмѣсто думата мастика да се чете маслини;

Вмѣсто Тошо Кралевъ — *Гиошо* Кралевъ.

II. Въ статията „Илинденска вечеръ въ Варна“, обнародвана въ кн. 3/103 год. XI (1939) стр. 12:

1) Следъ думата „разочарование“ да се прибавятъ изпуснатитѣ думи „по липса на мѣста“;

2) На редъ 17 стр. 13 следъ думата „Илинденци“ да се прибави „членове на дружеството“;

3) Вмѣсто името Стойка да се чете *Сийка*;

4) Вмѣсто г-ца Ан. Михайлова да се чете *Георгиечка* А. Михайлова.

1) Блаженопочившия митрополитъ струмишки Герасимъ се помина въ Струмица (кн. 3/103 последния редъ).

2) Тома Давидовъ падна въ с. Озодлени (Охридско) презъ 1903 год. (кн. 3/103 въ календаря).

Противъ молцитѣ имате само едно сигурно и ефикасно сръдство —
АНТИМИТЪ ФЛАЙ-ТОКСЪ

Искайте двойната синя кутия съ надписъ:
„ANTIMITE FLY-TOX“

Всѣка кутия струва 10 лева.

Оригиналния Флай-Токсъ се продава само въ сини запечатани кутии, които носятъ надписъ: „FLY-TOX“
За наливно искайте да Ви се отлива само отъ голѣмъ бидонъ снабденъ съ специалната патентъ наливачка.
ПОМПИТЪ съ надписъ „FLY-TOX“ сж най-икономични, солидни и даватъ най-ситна струя — облакъ, съ която се постигатъ желанитѣ резултати.

Депозитъ „ТЕМЕЛЪ“ А. Д. — София.

Ул. „Веслецъ“ № 6. Тел. 2-33-67, 2-26-35

ПРИДВОРНИ

ДОСТАВЧИЦИ

БЕЗИМ. АКЦИОНЕРНО Д-СТВО СЪЕДИНЕНИТЪ ТЮТЮНЕВИ ФАБРИКИ

„КАРТЕЛЪ“

Най-голъмо българско предприятие за производство
на папироти и тютюнъ

5 фабрики въ:

Пловдивъ, Русе, Варна, Шуменъ и Бургасъ

Употрѣбва винаги най-отбрани, отленали
и ароматични тютюни.

ХАРМАНИ ВИНАГИ ЕДНАКВИ

ДАМИ!

ВЪ САЛОНА ЗА ДАМСКИ ШАПКИ

„ШИКЪ“

УЛ. ТЪРГОВСКА 2, I ЕТАЖЪ

Винаги ще намѣрите, при най-
износни цени, най-модернитѣ
моделитѣ – шапки

Проданба на едро и дребно